

V. Manuscrisele 166, 167 cuprind foi detașate din diferite mss. și puse între scoarțe, fără a fi legate.

*Cronologic*¹, ele se grupează în felul următor.

I. Masivul grup de 123 manuscrise medio-bulgare, se distribuie pe secole astfel:

Sec. XIV: 6 (nr. 20, 58, 131, 133, 140, 141 — din tabelul dat).

Sec. XIV—XV: 2 (nr. 27, 161).

Sec. XV: 32 (nr. 1, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 18, 19, 22, 28, 30, 31, 34, 36, 38, 42, 44, 57, 69, 80, 108, 139, 145, 146, 147, 148, 150, 159).

Sec. XV—XVI: 4 (nr. 59, 75, 114, 143);

Sec. XVI: 63, (nr. 8, 14, 15, 16, 17, 23, 24, 25, 26, 33, 40, 41, 43, 45, 48, 50, 53, 54, 55, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 73, 74, 76, 77, 78, 79, 81, 84, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 98, 99, 100, 103, 105, 106, 107, 111, 112, 113, 119, 120, 122, 134, 136, 138, 144, 149, 151, 157, 158);

Sec. XVI—XVII: 4 (nr. 29, 97, 127, 128);

Sec. XVII: 11 (nr. 70, 71, 72, 82, 94, 121, 123, 124, 125, 126, 135).

Sec. XVIII: 1 (nr. 83).

II. Msse de redacție *medio-bulgară* cu *elemente rusești* sau red. rusă cu elemente *medio-bulgare*: sec. XV — 1 (nr. 110); sec. XVI — 12 (nr. 35, 46, 47, 49, 51, 52, 60, 85, 88, 109, 115, 129); sec. XVI—XVII — 3 (nr. 37, 39, 101); sec. XVII: 5 (7, 32, 86, 104, 130); sec. XVIII (117).

III. Msse de redacție *rusă*: sec. XVII — 1 (nr. 87); sec. XVIII — 7 (nr. 21, 56, 102, 116, 118, 155, 162) și sec. XIX — 7 (nr. 137, 142, 153, 154, 156, 164, 165).

IV. Msse de redacție *sîrbă*: sec. XIV — 3 (nr. 2, 132, 163), sec. XIV—XV — 1 (nr. 160), sec. XV: 1 (nr. 152).

I. Iufu a atras atenția asupra importanței deosebite pe care o poate avea în stabilirea provenienței manuscriselor redacția în care ele sînt scrise. Într-adevăr, situația de la Dragomirna, și anume: majoritatea absolută în sec. XV—XVII de manuscrise *medio-bulgare*, număr infim de manuscrise în redacția *sîrbă* și apariția tîrzie (sec. XVIII—XIX) a manuscriselor de redacție *rusă* se poate constata și în celelalte fonduri moldovene, precum și în fondul Academiei Republicii Socialiste România². Încercînd să explice acest fapt, I. Iufu a ajuns la două concluzii:

1. Manuscrisele de redacție *sîrbă* păstrate în bibliotecile românești au fost aduse fie de la Athos, fie din Bulgaria, după căderea sub jugul otoman a acestei țări, unde se folosea această redacție. Cele copiate sporadic pe teritoriul țării noastre aparțin unor caligrafi sîrbi și constituie fenomene izolate. De regulă, manuscrisele în redacție *sîrbă* nu au fost productive, adică nu au servit ca prototipuri pentru alte manuscrise copiate în aceeași redacție de către cărturarii români. Numai acele manuscrise care au fost transpuse mai întîi în redacția *medio-bulgară* a slavonei au intrat în circuitul culturii române, fiind răspîndite în copii³.

¹ Din cele 167 de manuscrise, numai 21 au fost datate de copişti înşişi: două din sec. al XV-lea (nr. 5/1778/689 şi nr. 13/1804/715), trei din sec. al XVI-lea (73/577/608, 98/1913/824, 103/1850/761), iar restul din secolele XVII, XVIII şi XIX. Datarea celorlalte 146 de manuscrise s-a făcut avîndu-se în vedere filigranele, grafia etc.

² Vezi P. P. Panaitescu, *op. cit.*

³ Argumentele în sprijinul acestor teze au fost expuse în articolul *Mănăstirea Hodoş-Bodrog, un centru de cultură slavonă din Banat*, în «Mitropolia Banatului», 1963, nr. 5—8, p. 229—239.